

Bamsy alp

Category: Kitapcy,Taryhy şahslar
написано kitapcy | 23 января, 2025
Bamsy alp TARYHY ŞAHSYÝETLER -8:

► **BAMSY ALP**

Bamsy alp, has dogrusy Bamsy Birek kim bolupdyr? Bamsy Birek taryhda ýaşap geçen real şahsmy? Eger real şahs bolsa ol haçan öldi we mazary nirede?

Geliň, «Gorkut ata» eposynyň iň görmegeý we batyr ýigitlerinden bolan Bamsy Birek barada käbir maglumatlara ser salalyň.

■ **Bamsy alp (Bamsy Birek) kim bolupdyr?**

Sözümize başında şuňa ünsüňizi çekmek isleýärin: «Direliş. Ärtogrul» teleserialyndaky Bamsy alpyň obrazy çeber obrazdyr. Ýagny onuň obrazynyň taryhy özeni ýokdur. Bamsy beg Ärtogrul Gazynyň döwründe däl-de, eger ýaşan bolsa, Gorkut atanyň – irki oguz-türkmen döwründe ýaşap geçen şahsyyet. «Direliş. Ärtogrul» teleserialyndaky hemme obrazlary real şahslardyr öýtmek ýalňış bolar. Sebäbi serialyň senariýasy taryhy wakalara esaslanyp ýazylsa-da, tomaşaçylary özüne imrindirmek üçin çeber obrazlara, çeber epizodlara yüzlenmeli bolýar. Bu kinomatografiýa sungatynyň talabydyr. Muma dogry düşünmek gerek. Eger teleserial dolulygyna hakyky taryhy suratlandyrýan bolsa, onda ol serial däl-de dokumental filmleriň tapgyry bolardy. Tomaşaçy gatlagy-da häzirki görüşüniz ýaly köp bolmazdy.

Käbir kişiler «Direliş. Ärtogruly» taryhy hakyatlara çapraz düşýän ýerleri bar, onlarça taryhda ýaşap geçmedik personažlary bar diýip berk tankyt edýärler. Bir zada dogry düşünmek gerek: «Direliş. Ärtogrul» dokumentallykdan daşda – ol çeber kinofilmler tapgyry, hemme zatdan ötri serial senariýa esasynda ekranlaşdyrylan. Senariýa ýazylanda tomaşaçyny özüne imrindirmek üçin dürli çeber ýollara

ýüzlenilýändigini sungat işgärleri gowy bilýändir. Taryhy dokumental film başga, çeber taryhy kinofilm (teleserial) başga. Manysyna dogry düşünmek gerek. Teleserialyň düýp maksady taryha bolan söýgini döretmek. Muny bolsa «Direliş. Ärtogrulyň» döredijilik topary aňryýany bilen başardylar. Bary-ýogy baş-on ýyl mundan öň turkmeniň taryhyndan söz açsaň, «goýsana, ors gelmänkä biri-birini çapyp ýören keçetelpek turkmeniňem bir taryhy bolarmy?» diýip seňrik ýygyrýan ildeşlerimiz indi «Direliş. Ärtogrul» serialynyň üsti bilen beýik taryhymyzyň bolandygyny buýsanç bilen gürrüň edýärler. «Direliş. Ärtogrul» we «Gurulyş. Osman» teleseriallarynda az-kem düñleräk häsiýetli Bamsy alpyň obrazyny Jelal Al janlandyrýar.

«Direliş. Ärtogrula» sypdyrman tomaşa edýän ildeşlerimiz «Gorkut atadaky» Bamsy Biregiň obrazyny janlandyrandygy üçin serialyň döredijilik toparyna we ussat Jelal Ala sagbolsun aýtmaly. Meniň özüm birki ýerde täze dünýä inen ogluna Bamsy adyny goýan ýaş çatynjalara duş geldim. Diýmek, bu teleserial diňe bir döredilen ýurdunda däl, eýsem biziň ýurdumyzda hem garaşylan netijäni berýär. Bärde bir gynanmaly zat bar, olam turkmenistanly aktýorlaryň şular ýaly tutumly işlerden çetde galmagy...

Şeýle-de, bu teleserial birwagt ýatdan çykyp garyp bir mazaryň başyny iň köp zyýarat edilýän ýerleriň birine öwürdi.

■ **Hakykatda Bamsy Birek kim?**

Ilki bilen «Gorkut ata» eposynyň üstünde gysgaça durup geçeliň. On iki boýdan we bir girişden ybarat bu dogaýy kitabyň kyssalarynda gürrüň berilýän wakalar ençeme asyrlap dilden-dile geçip gelensoň, hakyky bolşundan ep-esli derejede özgerişe sezewar bolupdyr. Ýagny, halk döredijiliginiň her bir eserinde bolşy ýaly Dädem Gorkudyň hekaýatlary-da ýülmenip, timarlanyp, aýdyjylar tarapyndan hasam çeberleşdirilip biziň günlerimize gelip ýetipdir.

XV asyryň ikinji ýarymynda ýazga geçirilendigi çak edilýän kitap oguz-türkmenleriň ýasaýış-durmuş we ykdysady şartları,

ynançlary, däp-dessurlary, geýnişleri, iýip-içişleri barada ummasyz maglumatlary berýär. Şonuň üçin bu gymmatly çeşmäniň taryhyymzdaky orny göz öňüne getirişimizden has uludyr. Belli ýazyjymyz Osman Ödäýew makalalarynyň birinde ýöne ýere «Gorkut ata» kitabyna «türkmeniň yslamdan owalky döwrüniň gurhany» diýenok. Kitabyň biziň günlerimize gelip ýeten iki golýazma nusgasynyň biri Drezden kitaphanasыnda, ikinjisi Watikan kitaphanasыnda saklanylýar.

Kitapda köpsanly personažyň ady tutulýar. Biz bu makalanyň görümimi uzaldyp durman Bamsy Biregiň atlaryna göz aýlalyň: Onuň adynyň Beg Bögrek, Baý Bura, Beg Birýe, Beg Begreg, Beý Beýrek, Baý Börek, Bag Bögrek ýaly atlandyrylyşy bar. Şeýle-de beg sözünüň gelip çykyşy **baý-beý-beg** sözden bolup, **ululyk, mertebelilik** diýen manyny berýā.

Bamsy Birek «Gorkut ata» hekaýatlarynyň baş gahrymany Salyr Gazanyň iň ýakyn egindeşi, iň ýakyn dostudyr. Onuň Salyr Gazana bolan wepalylygy şeýle bir güýcli bolupdyr welin oguzlaryň agzy alaryp, Içoguz bilen Daşoguz biri-birini çapanda Salyr Gazan üçin bir golundan geçipdir. Bamsy Biregiň özi içoguzly, söygüli aýaly Banu Çeçek bolsa daşoguzlydyr.

Bamsy Birek daşoguzly gardaşlaryna garşıy hernaçe ýarag götermek islemese-de, jana-jan dostunyň tarapyny tutmaga mejbur bolupdyr. Daşoguzyň serdary Oraz goja eposda Bamsy Birege duzak gurýar. Oraz goja gepleşmek üçin aldanyp çagyrylan Bamsy Biregi ýesir alýar we sag goluny kesýär.

Banu Çeçek bilen Bamsy Birek on alty ýyllap biri-birinden jyda düşýär. Ahyrsoňy Ýalançy ogly Ýalynjaň Bamsy Birek öldi diýip bir ganly köýnеги getirip görkezýär we Banu Çeçegi özüne aýal edip aljak bolýar. Toý günü Bamsy Birek gelýär we aldawçy kezzabyň almytyny berýär. Netijede uzak wagtlap aýra düşen juwanlar biri-birine gowuşýar.

■ **Bamsy alpyň (Biregiň) mazary**

Türkiýäniň häzirki Baýburt diýen ýeriniň iki kilometr gündogarynda ýerleşen Erenli obasynyň günbatar tarapyndaky bir depäniň üstünde «Gorkut ata» hekaýatlarynyň gahrymany Bamsy

Biregiň mazarynyň ýatandygyna ynanylýar.
Halk tarapyndan zyýarat edilýän bu mazaryň daşy soňky
döwürlerde dik dörtburçlyk daşlardan haýat aýlanypdyr.

@ Kitapçylar. Taryhy şahslar